

JACOB HAAGSMA

Het staat bij velen in de kast, maar weinigen hebben het ooit uitgelezen. Claudia Woolgar, zelf Engels, is nu bij hoofdstuk veertien van *Ulysses*, de beroemde, bijna negenhonderd bladzijden tellende roman van modernistische held James Joyce. Maar ze doet het wel met een luisterboek-editie, „een heel andere ervaring en eigenlijk heel grappig. Destijds op de universiteit kwam ik tot hoofdstuk twee.”

Moelijk of niet, ruim een eeuw na verschijning is dit boek de aanleiding voor een grootscheeps project: 33 maanden, 18 landen. In Leeuwarden draait het om seksualiteit en gendervrijheid, en een van de onderdelen is dan ook strikt voor boven de 18 jaar. Het Leeuwarder deel van dit project, dat op 16 september van start gaat, werkt met een begroting van ruim 480.000 euro, waarvan 60 procent uit 'Europa' komt. De rest wordt bijgepast door de provincie.

Het idee voor een pan-Europees project rondom dit boek, voor het eerst verschenen in 1922, kwam van Séan Doran & Liam Browne uit Ierland, het land ook dat de grote schrijver James Joyce voortbracht. Met hun stichting Arts Over Borders zochten ze een manier om de impact en de relevantie van *Ulysses* voor de thema's van deze tijd te benadrukken. Dat doen ze vaker met Ierse schrijvers.

GEEN LITERAIR PROJECT

Claudia Woolgar werd in 2020 benaderd om deze *Ulysses: European Odyssey* mee op te zetten, in heel Europa. Dat doet ze onder de vlag van Brave New World Producties, dat ze in 2019 begon met Jan van Erve. Eigenlijk als onderdeel van de legacy van Culturele-Hoofdstad-jaar 2018. „We zijn een van de weinige productiebedrijven die daaruit voortgekomen zijn”, zegt ze, niet zonder trots.

Het bedrijf haalde eerder het Argentijnse spektakel Fuerza Bruta naar Leeuwarden en, vorig jaar in het kader van '2018'-opvolger Arcadia, de voorstelling *Cargo* van de Duitse groep Rimini Protokoll. Daarbij werd het publiek in een vrachtauto (u voelt de titel?) met ingebouwde tribune en opengewerkte zijkant langs verschillende tafereelen van de provincie gevoerd. Ze weet dus wat het is om grensoverschrijdend te werken. Dat rijmt mooi bij een project gebaseerd op een boek geschreven in Triëst, Zurich en Parijs.

Het gaat om een multidisciplinair project, achtereenvolgens in achttien steden, in elke stad weer anders. „Het is geen literair project”, zegt Woolgar, „wel een mooie manier om een diepere relatie met het boek te krijgen.”

En het modernistische meesterwerk *Ulysses* verdient dat wel. Om de baanbrekende opzet, met verschillende vertelwijzen, literatuurtechnieken en perspectieven: meerstemmigheid, een van de manieren om kennis te vergroten en vooroordelen tegen te gaan. En om de baanbrekende, soms taboedoorbrekende thematiek.

SEKS, MASTURBEREN, MENSTRUEREN

Elk van de achttien deelnemende steden krijgt zijn eigen hoofdstuk. Leeuwarden behandelt hoofdstuk 13, *Nausicaä*, en handelt vooral over seksualiteit: masturbatie,

Ulysses, de beroemde 'onleesbare' roman met zijn vele perspectieven van James Joyce, is 101 jaar oud. Reden voor een groot, 33 maanden durend, pan-Europees project, met achttien projecten in zestien landen. Deels aangestuurd vanuit Leeuwarden, en met een 18+-component.

Beelden uit *Sex Shooter*. FOTOS: HESTER SCHEURWATER

menstruatie. „Hij schreef dingen die destijds niemand durfde. Ruim 100 jaar geleden!”

Waarom krijgt Leeuwarden nu precies dat hoofdstuk, hier enigszins toegepast op 'gendervrijheid'? Woolgar: „Wij denken dat we heel liberaal zijn, en dat denkt de rest van Europa ook van ons. Maar dat is niet zo. Deze provincie was de laatste om een regenboog op te hangen. We hadden wel Roze Zaterdag, maar wat is er daarna gebeurd? Niks, of tenminste geen verdere uitdieping van het thema.”

Het project in Leeuwarden, dat dus loopt vanaf 16 september, krijgt twee delen. De Rotterdamse kunstenaars Hester Scheurwater maakt *Sex Shooter, the Liberation of Sexual Identity*, een multimediatoonstelling (video en foto's) over seks en gender. Ze werkt daarin samen met de jonge kunstenaars Chiara Pastoor en Nelke Mast. „Dat is 18+”, zegt Woolgar. „*She is not shying away of tackling the subject* op een andere manier.”

Gender Matters: Stories from Istanbul is gebaseerd op een documentaire van de Turkse regisseur Can Canden, waarin Turkse transgenders en hun ouders of elkaar reageren. Woolgar: „Echt ontroerend.” Voor beide onderdelen werkt ze samen met fotofestival Noorderlicht. Ze zijn te zien in het Stationskwartier, het voormalige postsorteercentrum aan de Sneekterweg in Leeuwarden.

INGEWIKKELD

De hele documentaire is onderdeel van de bijdrage van Istanbul. Woolgar is daarnaast ook nauw betrokken bij die van de Griekse stad Eleusis: die twee steden zijn speciale partners van Brave New World Producties. In Eleusis doen ook Sjoerd Wagenaar mee, voorheen artistiek leider van de Drentse theatergroep Peergroup, en twee jonge Friese dansers. De complete *Gender Matters*-docu-

“HIJ SCHREEF DINGEN DIE DESTIJD NIEMAND DURFDE. RUIM 100 JAAR GELEDEN!”

mentaire is in december te zien in het Leeuwarder filmhuis Slieker, als onderdeel van een symposium op 16 december, over dezelfde thematiek.

Nog een onderdeel van de Leeuwarder poot: de Liberiaans-Groninger schrijver Vamba Sherif, die het dertiende hoofdstuk van *Ulysses* 'herschrijft' voor deze tijd. Dat gebeurt in elk van de deelnemende steden, „verplaatst naar het Europa van vandaag, gezien door de ogen van iedere stad”. Dat moet uitlopen op een boek, en wel van het soort dat je wat eerder uithebt dan het boek dat de hele zaak heeft geïnspireerd.

Het hele project is ook bedoeld om zo veel mogelijk mensen te bereiken, „ook als ze geen artistieke achtergrond hebben. Het is niet zo dat kunstenaars al deze thema's en problemen van vandaag kunnen oplossen. Juist niet.”

Met andere woorden: „Het is een ingewikkeld project.” Wat ook weer past bij zo'n boek.

<https://ulysseseurope.eu/>

Ulysses en de gendervrijheid